

Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması

Münevver SUBAŞI (*)

Kübra OKUMUŞ (**)

Öz: Genel olarak nitel araştırma yöntemlerinden biri olarak anılan durum çalışması ile ilgili farklı fikirler mevcuttur. Hangi tür çalışmanın bir durum çalışması olarak adlandırabileceği kafa karışıklığına neden olmaktadır. Bu yüzden, bu çalışmada, farklı yazarlardan yararlanılarak konu ile ilgili detaylı bilgi verilmiş ve durum çalışması ile ilgili görüşleri karşılaştırılmıştır. Bu çalışmanın, araştırmalarında durum çalışmasını bir araştırma yöntemi olarak kullanacak olan araştırmacılara yol göstereceğine inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Durum Çalışması, Durum, Araştırma Yöntemi

Case Study as a Research Method

Abstract: There are different views about case study which is referred as one of the qualitative research approaches. The question of which studies can be called as case studies causes some confusion for the researchers. Thus, in this study, detailed information about case study was presented by benefiting from different writers and the views of these writers on case study were compared. It was believed that this study would guide the researchers who would use case study as a research method in their research.

Keywords: Case Study, Case, Research Method

Makale Geliş Tarihi: 04.02.2016

Makale Kabul Tarihi: 15.04.2017

I. Giriş

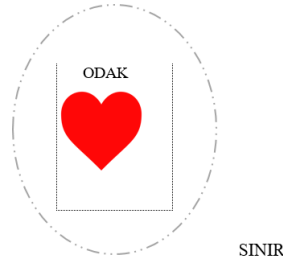
Bir araştırma yöntemi olarak kabul edilen durum çalışmasının literatürde örnek olay incelemesi ya da vaka çalışması gibi farklı isimleri mevcuttur. Adlandırılması konusunda farklılıklar olduğu gibi, ne olduğu ve uygulanma süreci ile ilgili de tam bir fikir birliği sağlanmamıştır. Bu nedenle, durum çalışmasının ne olduğunu anlamak için öncelikle durumun tanımlanması gerekmektedir. Gerring (2007) durumu belirli bir zaman diliminde ya da zaman içerisinde tek bir noktada gözlemlenen olgu olarak tanımlamaktadır. Miles ve Huberman (1994) ise durumun sınırlı bir bağlamda daima gerçekleşen bir olgu olduğunu söylemekte ve Şekil 1'deki gibi görselleştirmektedir:

Şekil 1'de görüldüğü üzere kalp çalışmanın odağını temsil ederken daire vakanın sınırlarını tanımlamaktadır. Örnek olarak, bypass ameliyatı geçiren bir hastanın ameliyat

*) Arş.Gör.,Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi (e-posta: msubasi@bartin.edu.tr)

***) Arş.Gör.,Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi, (e-posta: kokumus@cumhuriyet.edu.tr)

dönemi, önceki 6 ay ve sonraki 6 aylık dönemde ailesi ve hastane ortamı bağlamında incelenmesi verilebilir. Hasta çalışmanın odağını oluşturmakta yani kalbi temsil etmektedir. Sınırlar ise ailesi, zaman ve hastane ortamıdır. Yani araştırmacı bahsedilen zaman dilimleri, mekânlar ve bireyler dışına çıkmayacaktır. Durum sadece birey değil aynı zamanda bir kurum, bir rol, bir ulus da olabilmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

Şekil 1. Analiz Birimi olarak Durum (Miles ve Huberman, 1994, s. 25).

II. Durum çalışmasının tanımı

Durum çalışması, sınırlı bir sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama kullanılarak o sistemin derinlemesine incelenmesini içeren metodolojik bir yaklaşımdır (Chmiliar, 2010). Merriam (2013) ise durum çalışmasını sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi olarak tanımlamaktadır. Öte yandan, Creswell (2007)'e göre durum çalışması; araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Durum çalışması; tek bir durum ya da olayın derinlemesine boylamsal olarak incelendiği, verilerin sistematik bir şekilde toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir. Elde edilen sonuçlarla olayın neden o şekilde oluştuğu ve gelecek çalışmalarda nelere odaklanılması gerektiğini ortaya koyar (Davey, 1991). Yin (1984) ise durum çalışmasını; 1) araştırmada “nasıl” ve “niçin” sorularına odaklanıldığı, 2) araştırmacının olaylar üzerinde çok az ya da hiç kontrolünün olmadığı, 3) olayı ya da olguyu kendi doğal yaşam çerçevesinde çalıştığımızda, 4) olay ve gerçek yaşam arasındaki bağ yeterince açık olmadığı zamanlarda kullanılan bir araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır. Hancock & Algozzine (2006) kendi doğal şartlarında meydana gelen olayları zaman ve mekân kısıtlaması altında çeşitli veri toplama araçları kullanarak zengin bir şekilde betimlemeye çalışan ve derin temellere oturtulmuş çalışmaları durum çalışması olarak tanımlamaktadır.

Gerring (2007)' e göre durum çalışması, daha fazla durumu açıklamak amacıyla tek bir durumun derinlemesine çalışılmasıdır. Gerring, durum çalışmasının birden fazla durum içermesine çoklu durum çalışması adını vermektedir. Bu tür çalışmalarda durum sayısı fazla olduğundan bu durumları derinlemesine çalışmak zordur. Bu noktada, tek durumlar yerine durumların örnekleme çalışmanın odak noktası haline gelir. Bu tür çalışmalara Gerring, çapraz durum adını vermektedir ve durum çalışması ile çapraz

durum çalışmasının farkını da içerdikleri durum sayısı ve bu durumların ne kadar derinlemesine çalışıldığı ile açıklamaktadır. Bir ya da bir kaç durumun derinlemesine çalışılması durum çalışmasına karşılık gelirken, çok fazla durumun daha az derinlemesine çalışılması çapraz durum çalışmasıdır. Çapraz durum çalışmalarında durumların çokluğu ve örneklemin büyük olması bu çalışmaların nicel olarak yapılmasına yol açmaktadır. Bu yüzden durum çalışmalarında nicel veri analizleri de yapılmaktadır. Gerring'e göre bütün ampirik çalışmalar ya durum çalışmasıdır ya da çapraz durum çalışmasıdır.

Flyvbjerg (2006) ise durum çalışmasının özelliklerini durum çalışması ile ilgili bilinen beş yanlış düzelterek ortaya koymaktadır. İlk yanlış teorik, bağlamdan bağımsız bilginin pratik bilgiden daha değerli olduğudur. Oysaki evrensel tahmin edici teoriler insanla ilgili olay ve olguları açıklamada yetersizdir. Dolayısıyla, bağlama bağlı somut, pratik bilgi tahmin edici teorilerden daha değerlidir. İkinci yanlış ise tek durumdan genelleme yapılamayacağı, böylece durum çalışmalarının bilime katkıda bulunamayacağıdır. Durum çalışmalarında genellemeler yapılamayacağı durum çalışmalarına yöneltilen en önemli eleştirilerden biri olmuştur. Flyvbjerg (2006) ise bu yanlışlığı Galileo'nun Aristo'nun yerçekimi teorisini sadece bir kavramsal bir de pratik deney ve mantıksal önermeyle çürüttüğünü örnek vererek düzeltmektedir. Tek bir durum üzerinden de genellemeler yapılabileceğinden, durum çalışmalarının genelleme yapmak amacıyla da kullanılabilceğini belirtmektedir. Yin (1984) ise durum çalışmalarında amacın genelleme yapmaktan ziyade teorileri genellemek ve geliştirmek (analitik genelleme) olduğunu belirtmiştir. Üçüncü yanlış ise durum çalışmalarının araştırmanın ilk aşamalarında yani hipotez üretmede kullanılacağı, hipotez test etmede ya da teori oluşturmada kullanılmayacağıdır. Oysaki durum çalışması hipotezleri hem oluşturmada hem de test etmede kullanılabilir. Dördüncü yanlış durum çalışmasının araştırmacının peşin hükümlerini doğruladığıdır. Aslında durum çalışmasını şekillendiren doğrulama değil yanlışlamadır. Durum çalışmasındaki önyargıların doğrulanması diğer nitel araştırma türlerinde var olandan daha fazla değildir. Son yanlış ise durum çalışmalarını temel alarak genel önermeleri ve teorileri özetlemek ve geliştirmek zordur. Durum çalışmalarını özetlemek kolay olmamakla beraber, bu zorluk durum çalışmasının yöntem olarak kullanılmasından değil araştırılan gerçekliğin özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Durum çalışmaları deneysel çalışmaların aksine karşılaştırma yapmaz, keşfetmeye çalışır. Araştırmacı hipotezi test etmek ya da ilişkileri ispatlamak yerine olayların ve davranışların kategorilerini tanımlamaya çalışır (Hancock & Algozzine, 2006). Gerçek yaşamda deneysel ya da tarama yöntemleriyle açıklanamayacak kadar müdahaleler içeren ve aralarında nedensel bağlantı olduğu varsayılan olayları açıklamada, tanımlamada ve keşfetmede durum çalışmalarının kullanılması onu diğer çalışmalardan ayırır (Yin, 1984).

A. Durum çalışması desen ve türleri

Literatüre bakıldığında durum çalışmasının sınıflandırılması farklılık göstermektedir (bkz Tablo 1).

Tablo 1. Durum Çalışması Desenleri

Araştırmacı	Durum çalışması desenleri
Stake (2005)	- Gerçek (instric) - Araçsal (instrumental) - Kolektif (collective)
Merriam (1998)	- Disiplin yönelimli (disciplinary orientation) etnografik, tarihsel, psikolojik, toplumsal - Genel amaçlı (overall intent) betimleyici, yorumlayıcı, değerlendirmeci - Çoklu durum (multiple case studies)
Bassey (1999)	- Teori oluşturan ve teori test eden (theory-seeking and theory testing) - Hikâye anlatan ve resim çizen (story-telling and picture-drawing) - Değerlendiren (evaluative)
Yin (1984)	- Bütüncül tek durum deseni (single case-holistic design) - İç içe geçmiş tek durum deseni (single-case embedded design) - Bütüncül çoklu durum deseni (multiple case-holistic design) - İç içe geçmiş çoklu durum deseni (multiple case-embedded design)
Yin (1994)	- Keşfedici (exploratory) - Açıklayıcı (explanatory) - Tanımlayıcı (descriptive)

Merriam (1998) durum çalışmalarını disipline, amaca ve durum sayısına göre sınıflandırmıştır. Disiplin yönelimli durum çalışmalarını çalışmanın yapıldığı disipline göre 4'e ayırmıştır: etnografik, tarihsel, psikolojik ve toplumsal. Durum çalışmaları amaçlarına göre ise betimleyici, yorumlayıcı ya da değerlendirme olarak sınıflandırılabilir. Çoklu durum çalışması ise birden fazla durumun çalışıldığı araştırmalardır. Yin (1984) ise durum çalışmalarında 4 desenden bahseder: 1) tek bir analiz biriminin olduğu, aykırı ve kendine özgü durumların çalışıldığı, çok iyi formüle edilmiş bir teorinin test edilmesinde kullanılan bütüncül tek durum deseni, 2) tek bir durum için birden fazla alt tabaka ya da birimin bulunduğu iç içe geçmiş tek durum deseni, 3) birden fazla durumun olduğu ve her durumun kendi içinde bütüncül olarak ele alınıp karşılaştırıldığı bütüncül çoklu durum deseni, 4) birden fazla durumun her birinin kendi içinde alt birimlerinin olduğu iç içe geçmiş çoklu durum desenidir. Stake (2005) ise durum çalışmasını gerçek, araçsal ve kolektif olmak üzere 3'e ayırmaktadır. Gerçek durum çalışmaları bir durumu daha iyi anlamak için yapılan durum çalışmalarıdır. Araçsal durum çalışmaları ise bir konuyu anlamak ya da genelleme yapmak için yapılır. Bu çalışmalarda durum ikincil önemdedir, başka bir konuyu anlamada hızlandırıcı, destekleyici niteliktedir. Kolektif durum çalışmaları ise araçsal durum çalışmalarıyla aynı amacı taşımakta yalnız çalışmaya birden fazla durum dâhil edilmektedir. Bassey (1999) ise durum çalışmalarını 1) teori oluşturan ve teori test eden, 2) hikâye anlatan ve resim çizen, 3) değerlendiren durum çalışmaları olarak üçe ayırmıştır. Teori oluşturan ve teori test eden durum çalışmaları Yin'in (1993) keşfedici (exploratory) ve açıklayıcı (explanatory), Stake'in (2005) ise araçsal durum çalışması kavramlarıyla örtüşmektedir. Öte yandan hikâye anlatan ve resim çizen durum çalışmaları ise Yin'de (1993)

tanımlayıcı (descriptive), Stake'de (2005) gerçek durum çalışmaları olarak görülmektedir.

B.Durum çalışmalarında veri toplama süreci

Diğer nitel araştırma desenlerinde olduğu gibi durum çalışmalarında da veri toplama sürecinde araştırmacının rolü çok önemlidir; çünkü veri toplama süreci standart değildir. İyi bir araştırmacı; iyi sorular sormalı ve cevapları yorumlayabilmeli, kendi ideoloji ve fikirlerine kapılmamalı, yeni karşılaştığı durumları bir tehdit olarak değil de bir fırsat olarak görebilecek kadar esnek olmalıdır. Çoklu durum çalışmalarında her bir durumu incelemek adına farklı araştırmacılar ya da aynı alandan çok geniş bilgi toplanması gereken çalışmalarda takım şeklinde araştırmacılar kullanılabilir.

Yin (1984) veri toplama sürecinde 6 kaynaktan bahsetmektedir: 1) dokümanlar, 2) arşiv kayıtlar, 3) görüşmeler, 4) direkt gözlem, 5) katılımcı gözlem, 6) fiziksel yapılar (teknolojik aletler, sanat eserleri ve çalışmada kullanılacak diğer fiziksel kanıtlar). Bu altı veri toplama kaynağı filmler, fotoğraflar, video kayıtları, hayat hikâyeleri ve sözsüz iletişim ile de genişletilebilir. Bu kaynaklar, bilindiği üzere, sadece durum çalışmasına özgü olmayıp diğer araştırma yöntemlerinde de kullanılabilir. Bunların dışında etkili veri toplayabilmek için durum çalışmalarına özgü olarak şu stratejilerden yararlanılabilir: a) çoklu veri kaynakları kullanılmalı, b) veri tabanı oluşturulmalı, c) kanıt zinciri oluşturulmalıdır. Çoklu veri kaynakları kullanımı çalışmanın geçerliği ve güvenilirliğini yükseltir. Ayrıca araştırma hakkında zengin bir veri tabanı oluşturmaya ve ulaşılan sonuçlara daha geniş bir bakış açısıyla bakmayı sağlar. Veri tabanı oluşturma elde edilen verilerin organize edilmesi ve doküman haline getirilmesidir. Bazen elimizdeki ham veriler bir anlam ifade etmeyebilir fakat var olan bir veri tabanı sayesinde bulguları daha kolay yorumlayabilir ve araştırmanın sistematik bir şekilde yapılmasına katkı sağlar. Kanıt zinciri araştırmanın aşamalarının birbiriyle nasıl ilişkilendirildiğini gösterir. Amaç alt problemlerden sonuçlara nasıl ulaşıldığını gösteren bir örüntü oluşturmaktır. Verilerin hangi koşullar altında toplandığına ilişkin açık ifadeler verebilir (Yin, 1984).

C. Durum çalışmasında verilerin analizi

Nitel araştırmalarda verileri analiz etmek için genellikle Straus ve Corbin (1990) tarafından betimsel ve içerik analizi olarak sınıflandırılmış yöntemler kullanılmaktadır. Öte yandan, Yin (1984), durum çalışmalarında verileri analiz etmek için şu 5 yöntemi önermektedir:

1.Örnek eşleştirme

Aynı durumdan elde edilen bilgilerin çoğunun bazı teorik önermelere uyumasıdır.

2.Açıklayıcı yapı

Üretilmesi zor ve fazla dikkat isteyen bir süreçtir. Amaç, durum hakkında açıklayıcı bir yapı yardımıyla veri analizi yaparak daha sonraki çalışmalar için fikir geliştirmektir. Aşamaları:

- Durum hakkında ilk olarak teorik bir ifade ya da önerme oluşturulur,
- İlk durumun bulguları teorik ifade ya da önermeyle karşılaştırılır,
- Teorik ifade ya da önerme revize edilir,
- Durumun diğer detayları revize edilenle karşılaştırılır,
- Revize edilen daha çok durumla karşılaştırılır,
- Bu süreç ihtiyaç duyulduğunda birçok zaman kullanılabilir.

3. Zaman serisi analizi

Bir durumun incelenebilmesi için zaman serisi oluşturulur. Örneğin esrar kullanımında 1) esrarın içilmesi 2) etkilerinin hissedilmesi 3) bu etkilerden hoşlanılması gibi bir zaman serisi oluşturulur. Bu durumda araştırmacı hangi durumda çalışacağını belirleyerek o aşamanın verilerini analiz eder. Zaman içinde izlenecek özel göstergeleri belirlemenizi sağlar.

4. Mantıksal modeller

Elde edilen sonuçların başta öngörülen önermelerle birleşmesidir. Bu durumlarda başta bağımlı değişken olan bir değişken süreç içinde bağımsız değişken olarak kullanılabilir.

5. Çapraz durum sentezi

Birden fazla durum arasında karşılaştırma yaparak benzer ve farklı yönlerini ortaya koyar ve ilişkilendirir.

Bu yöntemlerden ilk dördü hem tekli hem de çoklu durum analizinde kullanılabilir. Fakat çapraz durum sentezi birden çok durum arasında ilişki kurduğu için sadece çoklu durum analizinde kullanılabilir (Yin, 1984).

III. Durum çalışmalarında geçerlik ve güvenilirlik

Bütün araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğin belli bir düzeyde sağlanması beklenmektedir. Merriam (1998) durum çalışmalarında iç geçerliliği sağlamak için çeşitlenimin kullanılması (triangulation), uzun süreli gözlem yapılması (long-term observation), bulgular hakkında bir meslektaştan görüş alınması (peer examination), veriyi veri kaynağına kontrol ettirilmesi (member checks), araştırmacının kendi görüş ve düşüncelerini çalışmanın başında belirtmesi (researcher's biases), katılımcıların bütün sürece dâhil edilmesi (participatory or collaborative modes of research) olmak üzere 6 strateji önermiştir. Dış geçerlilik için ise zengin betimleme (rich, thick description), durumun tipik özelliklerini anlatma (typicality or modal category) ve farklı araştırma alanları ve durumlar kullanma (multi-side designs) teknikleri ile artırılabilirliğini vurgulamıştır. Öte yandan güvenilirlik ise, yöntem çeşitlenimi (triangulation), bağımsız bir okuyucunun araştırmacının kullandığı yol ve yöntemi takip ederek çalışmanın bulgularını doğrulayabilmesi anlamına gelen denetleme tekniği (audit trail) kullanılarak

ve araştırmacının çalışmayı oluşturan varsayımları ve kendi konumunu açık bir şekilde ifade etmesiyle (the investigator's position) arttırılabilir. Yin (1984) ise yapı geçerliğini arttırabilmek için veri toplama sürecinde birden fazla veri toplama aracı kullanılmasını, kanıt zinciri oluşturulmasını ve çalışmanın iyi planlanmasını öngörür. Dış geçerliği sağlamak için araştırmacı kendi çalışmasından önce birkaç kez sınanmış bir kurama genelleme yapabilir (analitik genelleme). Güvenirlik içinse araştırmacı çalışmayı belirli bir sistem içinde aşama aşama geliştirmeli ve her bir basamağı detaylı bir şekilde anlatmalı ve dokümanlarla desteklemelidir.

Lincoln ve Guba (1985, akt. Basse, 1999) durum çalışmalarında geçerlik ve güvenilirlik kavramları yerine inandırıcılık (trustworthiness) kelimesini önermişlerdir. Durum çalışmalarında inandırıcılığın sağlanıp sağlanmadığını şu 8 soruyla kontrol etmeyi önermişlerdir:

- 1) Veri kaynaklarıyla uzun süreli çalışıldı mı? ('prolonged engagement')
- 2) Çalışma süresince durumla ilgili ortaya çıkan konular sürekli olarak gözlemlendi mi? ('persistent observation')
- 3) Ham veriler kaynaklarıyla kontrol edildi mi? (örneğin, görüşme metnini inceleme görüşme yapılan kişiyle birlikte kontrol etme)
- 4) Ham verilerin analitik ifadelerle dönüşmesine yetecek kadar çeşitleme yapıldı mı? (örneğin, farklı veri kaynağı, ya da farklı yöntemler kullanımı)
- 5) Hipotez, değerlendirme ya da oluşan hikâye analitik ifadelerle karşı sistematik olarak test edildi mi?
- 6) Araştırmacıdan farklı bir kişi bulguları kontrol etti mi? ('critical friend')
- 7) Araştırma raporu okuyucunun bulguların güvenli olduğuna inanmasını sağlayacak kadar detaylı mı?
- 8) Araştırma raporu yeterli denetim yoluna sahip mi? (araştırmayı tekrarlayacak birine sonuçları teyit edebilmesini sağlayacak sistematik yolu açıkça anlatma)

IV.Sonuç

Durum çalışması farklı şekillerde tanımlanmış olsa da, "bir durumun derinlemesine çalışılıp betimlenmesi" tanımların ortak noktasıdır. Durum çalışması olaylar ve davranışlar hakkında zengin ve önemli bakış açıları sağlamasından (Brown, 2008) dolayı önemli bir bilgi edinme yöntemidir. Durum çalışmaları, karmaşık bir durumun geniş bir şekilde tanımlanarak ve kendi doğal ortamında bileşenlerinin belirlenerek boylamsal olarak çalışılmasına imkân sağlar. Durum çalışması ile ilgili detaylı bilgi elde etmek için kaynakçada verilen çalışmalara ulaşılabilir.

Kaynaklar

Basse, M. (1999). *Case study research in educational settings*. Philadelphia: Open University Press.

- Brown, A. P. (2008). "A review of the literature on case study research". *Canadian Journal for New Scholars in Education*, 1(1), 1-13.
- Childs, A., Twidle, J., Sorensen, P. & Godwin, J. (2007). "Trainee teachers' use of the internet-opportunities and challenges for initial teacher education". *Research in Science & Technological Education*, 25 (1), 77-97.
- Chmiliar, I. (2010). Multiple-case designs. In A. J. Mills, G. Eurepas & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of case study research* (pp 582-583). USA: SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: SAGE Publications.
- Davey, Lynn. (2009). The application of case study evaluations.(Çev: Tuba Gökçek). *Elementary Education Online*, 8(2), 1-3
- Flyvbjerg, B. (2006). "Five misunderstandings about case-study research". *Qualitative Inquiry*, 12 (2), 219-245.
- Gerring, J. (2007). *Case study research: Principles and practices*. New York: Cambridge University Press.
- Hancock, R.D. & Algozzine, B. (2006). *Doing case study research*. New York: Teachers College Press.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. USA: SAGE Publications.
- Stake, R. R. (2005). Case studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research (Third edition)*. London: Sage.
- Strauss, A. L. & Corbin, J. (1990). *Basic of qualitative research: grounded theory producers and techniques*. Newbury Park, CA: Sage.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. (1984). *Case study research: design and methods*. (3. Basım). California: Sage Publications.